

ISSN: 2146-1740
https://dergipark.org.tr/tr/pub/ayd,
Doi: 10.54688/ayd.1104064
Araştırma Makalesi

ÇALIŞAN YOKSULLUĞU: AB VE TÜRKİYE'DE DURUM ANALİZİ

IN-WORK POVERTY: SITUATION ANALYSIS IN THE EU AND TURKEY

Zeki PARLAK¹

Yüstra AK²

Öz

Makale Bilgi

Gönderilme:
15/04/2022

Kabul:
25/06/2022

Çalışan yoksulluğu kişinin istihdam edilmesine rağmen, kendisinin ve ailesinin ihtiyaçlarını karşılamak için harçayabileceği yeterli bir gelirden yoksun olmasını ifade etmektedir. Bu çalışmada, çalışan yoksulluğunun nedenleri ve etkileri Avrupa Birliği (AB) ile Türkiye’de veriler ışığında incelenerek çalışan yoksulların profilinin ortaya çıkarılması ve çalışan yoksulluğunu doğrudan etkileyen politikaların incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda literatür taraması yoluyla öne çıkan nedenler, etkiler ve politikalar tespit edilerek ele alınmış ve çalışan yoksullara ilişkin veriler betimsel olarak incelenmiştir. Yapılan inceleme sonucunda eğreti ve düşük ücretli ücretlerde çalışmanın, hane yapısı ve yoğunluğunun ve eğitim, cinsiyet, yaş, sağlık ve göç durumu gibi bireysel faktörlerin çalışan yoksulluğunda belirleyici olduğu görülmüştür. Bununla beraber cinsiyet olarak erkeklerin, eğitim olarak ilköğretim ve altı eğitim seviyesine sahip olanların, hane yapısı olarak tek ebeveynli ailelerin, çalışma süreleri olarak yarı zamanlı çalışanların ve sözleşme türü olarak geçici bir işte çalışanların çalışan yoksulluğu riskinin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Sonuçlar, bu konuda etkin politikalara ihtiyaç duyulduğunu, tek başına istihdamın bireyi yoksulluktan korumadığını ve istihdamla beraber insan onuruna yaraşır iş yaratmanın önemini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yoksulluk, Çalışan yoksulluğu, Düşük ücret, Eğreti istihdam.

Jel Kodları: E24, I3, J01, J08, J31.

¹ Profesör Doktor, İstanbul Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0002-3402-3054, zeki.parlak@istanbul.edu.tr.

² **Sorumlu Yazar:** Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0001-7982-9548, YsraAk@gmail.com.

Atıf: Parlak, Z. & Ak, Y. (2022). Çalışan yoksulluğu: AB ve Türkiye’de durum analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 13 (1), 117-143.

Abstract

Article Info

Received:
15/04/2022

Accepted:
25/06/2022

In-work poverty has referred to a situation in which a person, despite working, does not have sufficient income to meet his or her own and family’s requirements. In this study, it aims to reveal the causes and effects of in-work poverty, policies that directly effect on in-work poverty and profile of the working poor in the light of data from the European Union (EU) and Turkey. In this direction, the prominent causes and effects were determined and discussed through a literature review, and the data on the working poor were examined descriptively. As a result of the examination, it was seen that working for temporary and low wages, household structure and density, and individual factors such as education, gender, age, health, and migration status are determinants of in-work poverty. On the other hand, it was determined that the risk of working poverty is higher for men as a gender, for those with primary education or below as an education level, for single-parent families as a household structure, for part-time workers for working hours, and for those working in a temporary job as a contract type. The results reveal that employment alone does not protect the individual from poverty and that it is important to create good jobs together with employment.

Keywords: Poverty, In-work poverty, Low wage, Precarious work.

Jel Codes: E24, I3, J01, J08, J31.

Extended Summary

In-work poverty refers to a situation in which a household lacks sufficient income to meet its needs, although at least one person in the household is working. In this respect, working poverty tends to be perceived as working for low wages. However, although working poverty is associated with low wages, they are not the same thing. In-work poverty focuses on the income level of the household, not the individual, and considers incomes other than wages. For this reason, even if the wage of the individual is low, if the income of the household is high, the worker is not classified as poor.

There are macro-level and micro-level causes of in-work poverty. This study addresses only the micro-level causes of in-work poverty. The first reason that comes to the fore at the micro level is working with low wages. Accordingly, low wages often cause in-work poverty if the household has no other source of income. Another reason is the structure and density of the household. In-work poverty is based on the total income of the household, not the individual. How many people live in a household, how many of them are dependent, and how many employees are in the household have a direct impact on the in-work poverty. Finally, personal factors are also determinative of in-work poverty. A person's gender, age, education, qualification level, being a migrant, and health status can affect his/her risk of being working poor.

When the working poor are analyzed over the data, it is seen that the risk of in-work poverty has increased for the European Union (EU)/28 on average over the years, while it has decreased in Turkey. However, the risk in Turkey has been still above the EU/28 on average. It has been observed that EU countries exhibit a heterogeneous appearance. However, if a general framework is drawn over the data, men have a higher risk of working poverty than women. The lower the education level, the higher the risk of in-work poverty. Single-parent families constitute the largest risk group in the household context. When part-time employees compare to full-time employees, it can be stated that those working in temporary jobs have a higher risk of in-work poverty than those working in permanent jobs.

When the effects of working poverty are examined, it is seen that there are still not enough conceptual or empirical studies on the effects of in-work poverty. However, in general, in-work poverty has a high risk of affecting the nutrition, shelter, and health status of those who suffer from this problem. It can be stated that the working poor, who have very limited choices, have a high risk of occupational accidents and diseases due to the nature of their jobs. It is generally women who are exposed to the effects of working poverty in the household. If the income of the household is not sufficient, girls may be withdrawn from education early. However, the situation in the household also affects the children psychologically and increases their anxiety levels. In addition, this situation can even affect the parent-child relationship. There is also a risk that a person who cannot escape from poverty, even though his/her body or mind has expended a lot of effort, will turn to a more aggressive psychology, and turn to crime.

As a result, although employment is expected to provide protection against poverty, this protection is not always provided, and the risk of poverty continues even if the person is employed unless suitable conditions are in question. The existence of the in-work poverty indicates the need to provide workers with working conditions that will provide a decent standard of living, and this fact emphasizes that the quality of the jobs created is important as well as the quantity.

1. Giriş

Yoksulluk yalnızca işsiz kişilerin sorunu olmaktan çıkmış insanların emek harcasalar dahi içinden çıkamadıkları bir kısır döngü haline gelmiştir. Bu duruma işaret eden bir kavram olan “çalışan yoksulluğu” kişinin çalışıyor olmasına rağmen harcayabileceği yeterli bir gelirden yoksun olması durumunu ifade etmektedir. Bireyi değil haneyi temel alan kavram, en az bir yetişkin çalıştığı halde hanenin toplam gelirinin, haneyi yoksulluktan kurtaramaması ve hanenin ihtiyaçlarını karşılamak için yetersiz kalması anlamına gelmektedir.

Literatürde çalışan yoksulluğunun oranlarına, nedenlerine, etkilerine ve politikalarına odaklanan çalışmalar bulunmaktadır. Ancak bu çalışmada bu faktörlerin tümü ele alınarak çalışan yoksulluğuyla ilgili bütüncül bir bakış açısı sağlanması hedeflenmektedir. “Çalışma” ve “yoksulluk” kavramlarının neden ve nasıl bir araya gelerek çalışan yoksulluğunu oluşturduğu ve çalışan yoksulluğunun etkilerini incelemek bu çalışmanın ilk amacını oluşturmaktadır. Ayrıca çalışmada nedenler bağlamında, çalışan yoksulluğunun Avrupa Birliği (AB) ve Türkiye’deki durumunun analizini yapmak da amaçlanmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak çalışan yoksulluğunun kavramsal çerçevesi çizilecek ve veriler ile AB ile Türkiye’de çalışan yoksulluğunun profili ortaya koyulacaktır. Sonrasında çalışan yoksulluğunun nedenleri, etkileri ve çalışan yoksulluğuna yönelik doğrudan politikalar ele alınacaktır.

2. Çalışan Yoksulluğu Kavramı

İşsiz olup başka bir gelire sahip olmayan insanların yoksul olacağı varsayılmaktadır. Bu bakımdan çalışan ve gelir elde eden kimselerin yoksul olmayacağı, dolayısıyla “çalışan yoksul” kavramının tezat bir ifade olduğu düşünülebilir (Andreß & Lohmann, 2008: 1). Ne var ki yoksulluk sadece işsizlere özgü bir olgu olmaktan çıkmış, standart dışı işlerde istihdam edilen çalışanları da kapsayacak şekilde genişlemiştir (Kesgin, 2011: 70).

Çalışan yoksulluğu, kişinin çalışmasına rağmen harcayabileceği yeterli bir gelirden yoksun olması durumudur. Yoksulluk riski altındaki bir hanede yaşayan çalışanlara, “çalışan yoksul” denilmektedir. Ancak bu kavram yalnızca çalışan kişinin ücretinden yola çıkılan bir kavram değildir. Çalışan yoksulluğu hesabında kişinin yaşadığı hanenin net harcanabilir geliri referans alınmakta ve yoksulluk riskine göre değerlendirilmektedir (Erdoğan & Kutlu, 2014: 69-70). Dolayısıyla çalışan yoksulluğu her ne kadar düşük ücretle ilişkili olsa da yalnızca “düşük ücretli çalışan” anlamına gelmemektedir (Pena Casas & Latta, 2004: 3). Aksine yapılan çalışmalar, çoğu OECD ülkesinde, düşük ücretle çalışmanın, diğer gelir kaynakları, özellikle

diğer aile fertlerinden ve sosyal transferlerden sağlanan kazançlar sayesinde tek başına yoksulluğa yol açmayabileceğini göstermiştir (Crettaz & Bonoli, 2011: 46).

Çalışan yoksulluğu “çalışma” ve “yoksulluk” kavramlarının kesişim noktasında bulunmakta ve kavramın içeriği bu kavramların tanımlarına ve kriterlerine bağlı hale gelmektedir (Gautié & Ponthieux, 2016: 489). Dolayısıyla çalışan yoksulluğunun tanımı, yoksulluk kavramının olduğu kadar çalışıyor olmanın ne anlama geldiğine dair farklı yaklaşımlara dayanmaktadır (Pena Casas & Latta, 2004: 7). Çalışan yoksulluğu bireysel ve toplumsal düzeydeki pek çok faktörü hesaba katarak ve bireylerin çalışma durumunu, yoksulluk ile birlikte değerlendirerek, istihdam ile yoksulluk arasındaki ilişkiyi yeniden değerlendirmeyi mümkün kılmaktadır (Herman, 2014).

3. AB ve Türkiye’de Çalışan Yoksulluğu Riski

Çalışan yoksulluğunun boyutlarının anlaşılması için AB ve Türkiye’de çalışan yoksulluğu riski, cinsiyet, eğitim seviyesi, hane yapısı, çalışma zamanı ve sözleşme türü olmak üzere çeşitli yönleriyle ele alınacaktır. İlk olarak Tablo 1’de yer alan yoksulluk riski altında çalışan oranları incelendiğinde, AB ülkelerinin heterojen bir görünüm sergilediği görülmektedir. AB-28 ülke ortalamasında yoksulluk riski altında çalışanların oranı 2010’da %8,3’ken, 2019 itibarıyla %9,2 seviyesine ulaşmıştır. Türkiye’de ise yoksulluk riski altında çalışanların oranı yıllar itibarıyla azalmış ve 2006’da %18,1 olan oran 2020 itibarıyla %12,8 seviyesine gerilemiştir.

Tablo 1
AB ve Türkiye’de Çalışan Yoksulluğu Riski (18-64), (%)

Ülke	2006	2008	2010	2015	2020	Ülke	2006	2008	2010	2015	2020
AB 28			8,3	9,5	9,2*	Litvanya	10,1	9,5	12,7	10,2	8,1
Belçika	4,0	4,7	4,4	4,5	4,3	Lüksemburg	10,3	9,4	10,6	11,6	11,8
Bulgaristan	5,5	7,6	7,7	7,8	9,7	Macaristan	6,9	5,8	5,4	9,3	7,8
Çekya	3,5	3,6	3,7	4,0	3,7	Malta	4,1	5,1	5,8	5,5	7,4
Danimarka	4,5	5,0	6,3	5,1	6,1	Hollanda	4,4	4,7	5,1	5,1	5,5
Almanya	5,5	7,1	7,1	9,6	10,6	Avusturya	6,3	8,5	7,5	7,8	7,2
Estonya	7,8	7,4	6,7	10,3	10,5	Polonya	12,8	11,5	11,5	11,3	9,6
İrlanda	6,2	6,3	5,5	4,9	5,9	Portekiz	10,4	11,3	9,6	10,9	9,5
Yunanistan	13,7	14,2	13,9	13,4	10,0	Romanya	:	16,9	17,6	18,6	14,7
İspanya	10,1	11,3	10,8	13,2	11,8	Slovenya	4,8	5,1	5,3	6,7	5,0
Fransa	6,0	6,5	6,5	7,5	7,4	Slovakya	6,3	5,8	5,7	6,1	5,3
Hırvatistan			6,2	5,8	5,1	Finlandiya	4,4	5,1	3,7	3,5	3,2
İtalya	9,0	9,1	9,7	11,6	11,8*	İsveç	7,4	7,4	7,8	8,1	7,7
GKRY	7,2	6,3	7,4	9,2	7,4	Birleşik Krallık	7,7	8,0	6,7	8,2	
Letonya	11,2	10,7	9,7	9,4	8,4	Türkiye	18,1	18,2	17,9	13,7	12,8

Kaynak: EUROSTAT, 2019.

*2019 verisi kullanılmıştır.

AB ülkelerinde 2020 itibarıyla yoksulluk riski altında çalışanların en yüksek olduğu ülke Romanya, Lüksemburg, İtalya’dır. 2020 itibarıyla yoksulluk riski altında çalışanların oranının en düşük olduğu ülkeler Finlandiya, Çekya ve Belçika olmuştur (Tablo 1).

Cinsiyete Göre Çalışan Yoksulluğu Riski

Tablo 2’deki cinsiyete göre çalışan yoksulluğu riski incelendiğinde AB ülkelerinin neredeyse tümünde erkeklerin çalışan yoksulluğu riskinin kadınlara kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir. AB-28 ülke ortalaması incelendiğinde; 2010’da erkekler için yoksulluk riski altında çalışanların oranı %8,8’ken, 2015’te %10,2’ye yükselmiş ve 2019’da %9,2’ye gerilemiştir. İncelenen tüm yıllarda erkeklere kıyasla daha düşük olan yoksulluk riski altında çalışan kadınların oranı 2008’de %7,7’yken, 2015’te %8,7 ve 2019’da %8,8’dir. Türkiye’de 2006, 2008 ve 2010 yıllarında yoksulluk riski altında çalışan kadınların oranı oldukça yüksekken, 2015 itibarıyla önemli ölçüde azalmıştır. 2008’de %21,3 olan yoksulluk altında çalışan kadınların oranı, 2020’de %9,7’ye gerilemiştir. Yoksulluk riski altında çalışan erkeklerin oranı ise 2020’de %14,2 olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’deki oranlar önceki yıllara oranla gerilemiş olsa da hala yüksektir.

Tablo 2

AB ve Türkiye’de Cinsiyete Göre Çalışan Yoksulluğu Riski (%)

Ülke	C	2006	2008	2010	2015	2020	Ülke	C	2006	2008	2010	2015	2020
AB 28	E			8,8	10,2	9,5	Litvanya	E	11,1	9,3	10,6	11,6	8,3
	K			7,7	8,7	8,8*		K	9,2	9,8	14,6	8,6	7,9
Belçika	E	4,3	4,4	4,8	4,3	4,2	Lüksemburg	E	10,3	9,2	10,9	11,8	12,3
	K	3,6	5,1	4,1	4,7	4,4		K	10,4	9,6	10,3	11,3	11,4
Bulgaristan	E	5,3	8,0	8,5	8,3	10,6	Macaristan	E	8,1	6,8	6,0	9,8	8,3
	K	5,7	7,1	6,8	7,2	8,5		K	5,4	4,5	4,6	8,7	7,3
Çekya	E	3,3	3,2	3,8	3,6	3,4	Malta	E	5,1	6,4	7,0	6,8	8,9
	K	3,9	4,2	3,6	4,5	4,2		K	2,0	2,5	3,6	3,5	5,3
Danimarka	E	5,4	5,7	6,8	6,2	6,8	Hollanda	E	4,5	4,7	5,6	5,4	5,7
	K	3,4	4,2	5,8	3,9	5,4		K	4,2	4,7	4,6	4,6	5,4
Almanya	E	4,9	6,6	6,2	8,8	10,9	Avusturya	E	6,4	9,1	7,9	8,3	7,8
	K	6,2	7,8	8,0	10,5	10,3		K	6,3	7,8	6,9	7,2	6,4
Estonya	E	6,5	6,1	5,2	11,0	11,8	Polonya	E	14,0	12,4	12,2	12,5	10,8
	K	9,0	8,7	8,1	9,7	9,1		K	11,4	10,4	10,6	9,9	8,3
İrlanda	E	6,2	6,7	7,0	5,6	6,8	Portekiz	E	11,1	11,6	10,0	11,5	10,5
	K	6,1	5,7	3,6	4,0	4,9		K	9,7	11,0	9,2	10,3	8,4
Yunanistan	E	14,6	15,6	16,5	15,1	12,0	Romanya	E		19,0	19,7	21,0	17,9
	K	12,4	12,1	10,3	10,9	7,1		K		14,2	14,8	15,3	10,1
İspanya	E	11,2	12,1	11,5	14,1	12,5	Slovenya	E	5,4	5,5	6,2	7,7	6,2
	K	8,5	10,2	10,0	12,2	10,9		K	4,0	4,5	4,2	5,3	3,6
Fransa	E	6,3	7,0	6,8	8,2	7,5	Slovakya	E	6,4	6,2	5,9	6,6	6,1
	K	5,6	5,9	6,2	6,7	7,3		K	6,3	5,4	5,4	5,5	4,2
Hırvatistan	E			7,6	6,9	5,8	Finlandiya	E	4,6	5,2	4,0	4,0	3,3
	K			4,6	4,5	4,4		K	4,2	4,9	3,3	2,9	3,0
İtalya	E	10,7	10,7	11,1	13,1	13,1*	İsveç	E	8,4	8,1	8,0	9,1	8,2
	K	6,3	6,6	7,4	9,6	10,1*		K	6,3	6,6	7,6	7,0	7,2

GKRY	E	7,1	5,8	6,0	9,3	7,8	Birleşik Krallık	E	8,0	7,7	6,8	9,0	
	K	7,3	6,8	9,0	9,1	7,0		K	7,3	8,3	6,6	7,4	
Letonya	E	10,1	10,4	9,4	9,2	7,9	Türkiye	E	17,2	17,1	16,6	14,7	14,2
	K	12,4	10,9	10,0	9,7	9,0		K	20,7	21,3	21,1	11,3	9,7

Kaynak: EUROSTAT, 2022.

*2019 verisi kullanılmıştır.

AB ülkeleri incelendiğinde; 2020 itibarıyla yoksulluk riski altında çalışan erkeklerin oranının en yüksek olduğu ülkeler; Romanya, İtalya ve İspanya olurken, en düşük olduğu ülkeler; Finlandiya, Çekya ve Belçika olmuştur. Yoksulluk riski altında çalışan kadınların oranları incelendiğinde 2020 itibarıyla risk altında çalışan kadınların oranının en yüksek olduğu ülkeler; Lüksemburg, İspanya ve Portekiz olurken, en düşük olduğu ülkeler; Finlandiya, Slovenya, Slovakya ve Çekya olmuştur.

Eğitim Seviyesine Göre Çalışan Yoksulluğu Riski

Tablo 3'te yer alan eğitim seviyesi gruplarından 0-2 grubu ilköğretim ve altını, 3-4 grubu ortaöğretimi ve 5-8 grubu yükseköğretimi ifade etmektedir. AB-28 ülke ortalaması incelendiğinde yoksulluk riski altında çalışanların oranının en yüksek olduğu grubun ilköğretim ve altı eğitim seviyesinde çalışanlar olduğu görülmektedir. 2019 itibarıyla yoksulluk riski altında çalışan ilköğretim ve altı eğitim seviyesindekilerin oranı %18,9'dur. Bu oranı %9 ile ortaöğretim seviyesindekiler ve %4,8 ile yükseköğretim seviyesindekiler takip etmektedir. Türkiye'de 2020'de %20,1 ile yoksulluk riski altında çalışanların oranının en yüksek olduğu grup, ilköğretim ve altı eğitim seviyesindekiler olurken, bu oranı %2,1 ile ortaöğretim seviyesindekiler ve %1,9 ile yükseköğretim seviyesindekiler takip etmektedir. Hem AB'de hem de Türkiye'de eğitim seviyesi ve çalışan yoksulluğu arasında ters orantı olduğu, eğitim seviyesi arttıkça çalışan yoksul olma riskinin azaldığı, ancak yıllar itibarıyla ortaöğretim ve yükseköğretim mezunlarının çalışan yoksulluğu riskinin arttığı görülmektedir.

Tablo 3

AB ve Türkiye'de Eğitim Seviyelerine Göre Çalışan Yoksulluğu Riski (18-64), (%)

Ülke	E.S.	2006	2008	2010	2015	2020	Ülke	E.S.	2006	2008	2010	2015	2020
AB 28	0-2			15,9	18,9	18,9*	Litvanya	0-2	25,2	19,7	23,9	33,4	19,4
	3-4			8,0	9,4	9,0*		3-4	12,0	11,6	14,7	12,5	11,1
	5-8			3,4	4,6	4,8*		5-8	2,5	3,4	7,6	4,0	3,6
Belçika	0-2	7,4	8,4	8,5	9,2	12,4	Lüksemburg	0-2	20,3	19,8	20,0	20,9	24,6
	3-4	4,3	5,4	5,0	5,8	4,9		3-4	6,9	6,2	9,0	11,0	11,1
	5-8	2,4	2,6	2,4	2,6	2,1		5-8	3,1	3,1	3,1	4,3	6,2
Bulgaristan	0-2	14,9	21,3	26,4	31,2	36,6	Macaristan	0-2	15,2	13,7	13,8	27,8	21,2
	3-4	4,6	5,2	5,3	5,9	7,4		3-4	6,9	5,6	5,2	8,9	7,5
	5-8	1,1	1,3	1,6	1,6	2,1		5-8	1,6	1,5	1,2	3,7	3,1
Çekya	0-2	9,2	10,2	9,5	11,3	15,4	Malta	0-2	5,7	7,6	8,4	10,6	13,3
	3-4	3,6	3,6	3,8	4,4	3,9		3-4	2,6	2,2	4,2	2,6	4,2
	5-8	0,7	1,6	1,4	1,3	1,5		5-8	0,5	0,5	1,4	0,6	3,0
Danimarka	0-2	6,6	6,3	8,1	8,9	10,1	Hollanda	0-2	5,8	6,2	6,5	8,6	9,0

	3-4	4,0	5,5	6,2	5,0	6,1		3-4	5,0	5,7	5,7	5,1	5,7
	5-8	2,7	3,1	3,6	3,3	4,2		5-8	2,4	2,9	4,0	3,7	4,3
Almanya	0-2	9,9	15,2	14,5	21,7	22,5	Avusturya	0-2	13,2	16,2	13,3	13,3	17,0
	3-4	5,3	6,7	7,0	9,1	8,1		3-4	5,6	7,6	6,4	7,7	6,2
	5-8	3,6	4,1	4,0	5,9	6,4		5-8	3,8	6,7	7,0	6,0	6,2
Estonya	0-2	10,2	10,7	8,3	16,2	15,5	Polonya	0-2	31,8	28,9	30,9	30,6	26,9
	3-4	8,9	9,1	8,6	12,0	12,4		3-4	14,0	12,6	12,9	13,6	11,8
	5-8	4,6	3,6	3,3	6,3	6,5		5-8	1,2	2,3	2,6	2,7	3,4
İrlanda	0-2	9,7	12,8	9,6	11,4	9,3	Portekiz	0-2	13,1	14,6	12,7	15,9	15,9
	3-4	6,5	5,2	3,9	5,6	8,1		3-4	5,5	4,9	4,6	8,1	7,1
	5-8	2,5	2,8	4,4	2,4	3,8		5-8	0,3	1,0	1,4	3,2	3,6
Yunanistan	0-2	24,2	26,7	26,4	28,4	23,4	Romanya	0-2		43,3	44,7	37,6	51,7
	3-4	11,0	11,8	13,0	13,5	10,0		3-4		11,7	12,7	15,2	11,3
	5-8	3,8	4,0	4,2	4,9	3,8		5-8		0,6	0,4	0,8	0,2
İspanya	0-2	15,7	16,6	16,6	21,7	18,8	Slovenya	0-2	10,9	9,8	10,2	12,0	7,6
	3-4	8,5	11,3	11,8	13,7	13,5		3-4	4,1	5,3	5,6	7,6	6,1
	5-8	3,9	4,8	4,1	6,5	6,6		5-8	1,7	1,1	2,1	3,6	3,0
Fransa	0-2	9,9	11,6	10,9	14,0	15,2	Slovakya	0-2	10,5	14,2	10,2	13,8	19,0
	3-4	6,2	6,5	7,2	8,8	8,2		3-4	7,0	6,2	6,3	6,5	5,2
	5-8	2,5	3,2	3,0	3,8	4,6		5-8	3,3	2,8	3,1	4,1	3,4
Hırvatistan	0-2			19,5	19,0	13,3	Finlandiya	0-2	7,9	7,8	6,4	5,5	8,1
	3-4			5,7	5,8	5,7		3-4	5,4	6,0	4,4	4,7	3,4
	5-8			0,8	0,8	1,4		5-8	1,6	2,4	1,8	1,7	2,1
İtalya	0-2	14,4	14,5	15,5	19,4	19,4*	İsveç	0-2	7,6	10,5	10,7	12,6	16,1
	3-4	6,3	6,7	7,0	10,1	10,6*		3-4	6,8	7,1	8,1	6,9	6,1
	5-8	2,7	2,8	3,1	4,3	4,4*		5-8	7,1	5,8	5,1	6,0	5,2
GKRY	0-2	12,1	11,1	12,1	17,5	18,7	Birleşik Krallık	0-2	13,7	20,2	11,1	12,3	
	3-4	7,8	6,3	7,6	12,0	8,1		3-4	8,3	9,3	8,1	8,4	
	5-8	2,6	2,7	3,4	3,0	2,8		5-8	3,9	3,9	3,4	5,7	
Letonya	0-2	23,1	17,8	18,9	20,4	16,0	Türkiye	0-2	21,2	22,1	22,5	20,4	19,8
	3-4	11,8	11,5	11,4	11,3	10,9		3-4	6,2	6,0	6,1	8,2	9,1
	5-8	4,1	4,0	2,5	3,5	3,2		5-8	0,6	0,5	1,0	1,0	2,1

Kaynak: EUROSTAT, 2022.

*2019 verisi kullanılmıştır.

İlköğretim ve altı eğitim seviyesine sahip olup yoksulluk riski altında çalışanların oranının incelenen yıllar itibarıyla pek çok ülkede arttığı görülmektedir. Bu eğitim seviyesinde, yoksulluk riski altında çalışanların oranının en yüksek olduğu ülkeler 2020 itibarıyla Romanya, Bulgaristan ve Polonya’dır. İlköğretim ve altı eğitim seviyesinde yoksulluk riski altında çalışanların oranının en düşük olduğu ülkeler ise Slovenya, Finlandiya ve Hollanda’dır. Ortaöğretim eğitim seviyesindeki çalışan yoksulluğu riski oranları incelendiğinde ise, 2020 itibarıyla oranların en yüksek olduğu ülkeler; İspanya, Estonya ve Polonya’yken, en düşük olduğu ülkeler Çekya, Finlandiya ve Malta’dır. Nihayetinde yükseköğretim seviyesinde yoksulluk riski altında çalışanların oranlarının en yüksek olduğu ülkeler incelendiğinde, 2020 itibarıyla risk altında çalışanların en yüksek olduğu ülkeler İspanya, Estonya ve Almanya’yken, en düşük olduğu ülkeler Romanya, Hırvatistan ve Çekya’dır.

Hane Yapısına Göre Çalışan Yoksulluğu Riski

Çalışmada, hane yapısına göre çalışan yoksulluğu tek ebeveynli aile, bağımlı çocuğu bulunan iki yetişkinli aile ve çocuksuz iki yetişkinli aileler bakımından incelenmiştir. Tablo 4’te, baz alınan yıllar incelendiğinde tüm aile yapılarında en yüksek risk oranına sahip olan grubun tek ebeveynli aileler olduğu görülmektedir. AB-28 ülke ortalaması incelendiğinde bu gruptaki yoksulluk riski altında çalışanların oranı 2010’da %21,2’ken, 2015’te %19,9’a gerilemiştir. Ancak 2019’da oran artmış ve %22,2 olarak gerçekleşmiştir. Bu oranı 2019’da %10,1 ile çocuklu aileler, %5,7 ile çocuksuz aileler takip etmektedir. Türkiye’de en yüksek risk oranına sahip olan grup 2020’de %17,5 ile çocuklu ailelerdir. İncelenen yıllar itibarıyla çocuklu ailelerde yoksulluk riski altında çalışanların oranı gerilemiş olsa da hala AB ortalamasından yüksektir. Türkiye’de yoksulluk riski altında çalışan çocuklu aileleri, %12,5 ile tek ebeveynli aileler ve %5,3 ile çocuksuz aileler takip etmektedir.

Tablo 4

AB ve Türkiye’de Aile Yapısına Göre Çalışan Yoksulluğu Riski (%)

Ülke	A.Y.	2006	2008	2010	2015	2020	Ülke	A.Y.	2006	2008	2010	2015	2020
AB 28	T.E.A.			21,2	19,9	22,0*	Litvanya	T.E.A.	23,3	38,1	41,9	32,1	26,5
	Ç.suz			4,8	6,1	5,8*		Ç.suz	6,4	4,5	8,0	6,1	4,9
	Ç.lu			9,9	10,6	10,0*		Ç.lu	10,4	10,1	12,5	11,3	7,4
Belçika	T.E.A.	9,9	18,3	12,5	14,0	11,5	Lüksemburg	T.E.A.	39,6	31,3	39,4	36,2	21,8
	Ç.suz	3,3	2,4	3,2	2,3	2,0		Ç.suz	4,8	3,4	3,0	4,8	8,1
	Ç.lu	4,0	5,3	4,9	4,7	4,5		Ç.lu	11,4	11,3	13,1	12,6	13,3
Bulgaristan	T.E.A.	14,2	27,0	22,1	21,5	23,7	Macaristan	T.E.A.	17,0	17,9	11,7	20,5	19,4
	Ç.suz	3,0	4,1	3,9	5,3	4,7		Ç.suz	2,8	2,5	2,3	6,4	7,1
	Ç.lu	6,7	9,3	10,0	9,4	12,3		Ç.lu	8,9	6,8	6,9	9,6	4,3
Çekya	T.E.A.	19,3	22,4	16,5	13,6	20,7	Malta	T.E.A.	13,2	13,3	9,1	20,3	27,1
	Ç.suz	0,8	1,7	1,8	2,2	1,0		Ç.suz	1,2	1,8	2,4	2,6	3,0
	Ç.lu	4,7	4,1	4,5	4,4	3,9		Ç.lu	6,5	7,7	9,7	7,7	8,4
Danimarka	T.E.A.	8,8	8,2	10,1	12,0	7,4	Hollanda	T.E.A.	17,5	13,3	16,3	15,8	8,4
	Ç.suz	2,0	1,8	3,7	3,7	4,8		Ç.suz	2,0	3,0	2,7	3,2	3,6
	Ç.lu	3,9	4,3	5,4	4,1	3,3		Ç.lu	5,1	5,4	5,5	5,8	5,1
Almanya	T.E.A.	18,0	18,6	28,7	24,3	21,2	Avusturya	T.E.A.	11,2	17,6	16,0	22,9	19,6
	Ç.suz	3,7	3,7	3,7	6,4	7,5		Ç.suz	5,3	6,0	4,6	4,7	4,7
	Ç.lu	4,3	7,6	7,3	8,1	10,3		Ç.lu	5,8	9,0	7,9	9,1	7,6
Estonya	T.E.A.	26,5	27,7	22,2	25,2	21,2	Polonya	T.E.A.	12,5	15,2	17,0	16,6	13,1
	Ç.suz	4,5	3,1	4,3	5,8	4,5		Ç.suz	7,5	6,1	7,2	6,7	7,4
	Ç.lu	7,4	7,4	7,2	11,2	9,1		Ç.lu	15,7	14,4	13,8	13,6	10,6
İrlanda	T.E.A.	21,7	26,2	10,0	12,8	14,3	Portekiz	T.E.A.	27,2	33,2	26,2	21,1	19,7
	Ç.suz	3,2	3,0	3,3	2,2	3,2		Ç.suz	9,8	8,7	8,0	8,5	7,8
	Ç.lu	6,8	6,9	5,9	5,4	6,6		Ç.lu	11,2	12,9	10,1	12,2	10,2
Yunanistan	T.E.A.	16,3	20,9	21,2	20,7	11,7	Romanya	T.E.A.		26,6	20,9	27,3	13,1
	Ç.suz	11,1	12,4	10,7	11,0	9,1		Ç.suz		12,9	12,1	13,1	11,6
	Ç.lu	17,0	16,8	17,1	15,5	11,4		Ç.lu		19,2	20,5	22,1	17,1
İspanya	T.E.A.	20,9	25,0	34,3	24,3	29,2	Slovenya	T.E.A.	12,1	18,8	15,0	17,5	11,9
	Ç.suz	5,7	6,0	6,4	9,2	7,1		Ç.suz	3,7	3,4	3,0	3,9	3,0
	Ç.lu	14,4	15,8	14,0	15,6	14,6		Ç.lu	4,5	5,1	4,9	6,1	5,1
Fransa	T.E.A.	13,3	18,1	21,3	19,6	17,8	Slovakya	T.E.A.	17,1	17,1	15,8	16,2	28,7
	Ç.suz	4,5	4,1	3,7	4,1	4,8		Ç.suz	2,8	2,3	2,0	3,0	2,5
	Ç.lu	6,2	6,3	6,6	7,5	7,0		Ç.lu	8,0	7,3	7,5	7,9	7,1

Hırvatistan	T.E.A.		12,4	12,4	15,1	Finlandiya	T.E.A.	7,5	14,8	7,3	8,1	7,1	
	Ç.suz		4,4	4,4	3,8		Ç.suz	2,7	2,7	2,6	2,6	2,3	
	Ç.lu		7,6	7,1	5,9		Ç.lu	3,7	4,6	4,1	3,5	2,8	
İtalya	T.E.A.	18,4	21,1	20,9	22,1	24,0*	İsveç	T.E.A.	26,1	16,7	17,6	18,6	12,0
	Ç.suz	3,8	4,6	4,1	7,4	6,9*		Ç.suz	4,4	4,3	4,9	4,5	5,5
	Ç.lu	12,5	11,6	12,9	13,1	13,1*		Ç.lu	5,0	6,3	6,3	6,6	6,7
GKRY	T.E.A.	23,7	26,9	14,7	10,9	20,4	Birleşik Krallık	T.E.A.	20,1	26,9	17,6	15,5	
	Ç.suz	9,5	6,0	8,3	10,7	6,5		Ç.suz	4,7	5,4	3,9	5,2	
	Ç.lu	5,2	5,3	5,7	7,3	7,0		Ç.lu	9,5	8,9	7,8	10,1	
Letonya	T.E.A.	31,6	25,4	21,8	26,3	15,8	Türkiye	T.E.A.	23,5	14,5	17,9	10,9	12,5
	Ç.suz	7,7	7,1	6,2	6,3	5,4		Ç.suz	9,5	11,0	9,8	5,4	5,3
	Ç.lu	11,7	10,8	10,4	9,7	7,6		Ç.lu	21,1	21,6	21,8	18,1	17,5

Kaynak: EUROSTAT, 2022.

*2019 verisi kullanılmıştır.

Tek ebeveynli ailelerden yoksulluk riski altında çalışanların oranının en yüksek olduğu ülkeler incelendiğinde, 2020 itibarıyla, oranların en yüksek olduğu ülkelerin; İspanya, Slovakya ve Malta, buna karşılık en düşük olduğu ülkelerin Finlandiya, Danimarka ve Belçika olduğu görülmektedir. Çocuksuz ailelerde, yoksulluk riski altında çalışanların oranları incelendiğinde, 2020 itibarıyla, en yüksek orana sahip olan ülkelerin Romanya, Yunanistan ve Lüksemburg en düşük olduğu ülkelerin Çekya, Belçika ve Finlandiya olduğu görülmektedir. Son olarak çocuklu ailelerde yoksulluk riski altında çalışanların oranları incelendiğinde, 2020 itibarıyla, en yüksek riske sahip olan ülkelerin Türkiye, Romanya ve İspanya, en düşük olduğu ülkelerin Finlandiya, Danimarka ve Çekya olduğu görülmektedir.

Çalışma Zamanları ve Sözleşme Türüne Göre Çalışan Yoksulluğu Riski

Çalışma zamanlarına göre çalışan yoksulluğu riski tam zamanlı ve yarı zamanlı çalışanlar için incelenmiştir. Tablo 5’teki AB-28 ülke ortalaması incelendiğinde her iki grup için de yoksulluk riskinin incelenen yıllarda 2019’a kadar arttığı görülmektedir. 2010’da yoksulluk riski altındaki tam zamanlı çalışanların oranı %7,1, yarı zamanlı çalışanların oranı ise %12,5’tir. 2019 itibarıyla yoksulluk riski altındaki tam zamanlı çalışanların oranı %7,5’ken yarı zamanlı çalışanların %15,1’dir. Türkiye’de her iki grubun da çalışan yoksulluğu riskinin baz alınan yıllarda gerilediği ancak yine de AB ortalamasına oranla yüksek olduğu görülmektedir. 2020’de Türkiye’de yoksulluk riski altındaki tam zamanlı çalışanların oranı %12,4’ken, yarı zamanlı çalışanların %14,9’dur.

Tablo 5

AB ve Türkiye’de Çalışma Zamanlarına Göre Çalışan Yoksulluğu (%)

Ülke	Ç.T.	2006	2008	2010	2015	2020	Ülke	Ç.T.	2006	2008	2010	2015	2020
AB28	YZ			12,5	15,3	15,1*	Litvanya	YZ	25,3	22,5	22,3	28,1	16,3
	TZ			7,1	7,7	7,5		TZ	9,3	8,3	11,4	8,6	7,3
Belçika	YZ	3,7	7,8	5,8	6,4	6,2	Lüksemburg	YZ	14,3	13,3	12,4	16,5	16,8
	TZ	3,6	3,4	3,9	3,7	3,2		TZ	9,0	8,5	10,0	10,0	10,5
Bulgaristan	YZ	14,8	20,3	30,3	30,3	33,6	Macaristan	YZ	14,6	16,3	14,0	18,2	12,2
	TZ	4,5	6,3	6,4	6,7	8,4		TZ	6,2	4,9	4,3	8,4	7,3
Çekya	YZ	6,3	5,5	6,7	6,3	6,7	Malta	YZ	9,0	7,1	8,6	16,1	12,6
	TZ	3,2	3,4	3,4	3,8	3,4		TZ	3,6	4,5	5,3	4,8	7,0
Danimarka	YZ	6,3	7,0	10,0	7,6	7,4	Hollanda	YZ	5,0	4,6	4,5	4,5	5,9
	TZ	4,1	4,5	5,1	4,0	4,3		TZ	3,8	4,1	5,1	4,4	3,9
Almanya	YZ	8,5	10,8	11,2	14,5	12,8	Avusturya	YZ	9,6	10,7	9,0	11,1	10,0
	TZ	4,0	5,4	5,4	7,1	8,4		TZ	5,3	7,5	6,4	5,9	5,4
Estonya	YZ	13,2	12,8	13,0	18,1	20,6	Polonya	YZ	22,7	19,9	20,6	18,3	14,5
	TZ	6,7	6,9	5,5	8,9	8,0		TZ	11,4	10,5	10,5	10,7	9,2
İrlanda	YZ	10,7	11,6	6,5	9,6	11,8	Portekiz	YZ	28,9	27,8	32,7	29,5	25,8
	TZ	4,0	4,6	5,1	3,0	3,8		TZ	9,4	9,6	8,1	9,6	8,4
Yunanistan	YZ	26,1	26,0	29,4	28,2	21,0	Romanya	YZ		58,4	53,0	59,4	65,9
	TZ	12,7	13,5	11,7	11,6	9,0		TZ		14,2	15,7	14,7	12,3
İspanya	YZ	12,5	22,2	19,3	27,1	19,0	Slovenya	YZ	7,4	8,1	7,4	14,6	11,2
	TZ	9,7	9,4	9,2	10,3	9,7		TZ	4,2	4,7	4,6	5,9	4,5
Fransa	YZ	10,1	10,5	11,2	13,2	17,0	Slovakya	YZ	9,6	10,9	11,6	19,0	10,4
	TZ	5,1	5,3	5,2	6,0	5,5		TZ	6,1	5,5	5,2	5,4	4,9
Hırvatistan	YZ			18,5	20,4	16,3	Finlandiya	YZ	10,1	14,2	6,7	9,0	9,9
	TZ			5,9	5,4	4,7		TZ	3,4	3,9	3,0	2,9	2,3
İtalya	YZ	12,9	13,7	14,5	18,5	18,6*	İsveç	YZ	8,8	8,6	10,6	11,1	14,0
	TZ	8,3	8,4	8,6	9,8	10,3*		TZ	6,6	6,3	6,1	6,7	5,2
GKRY	YZ	15,7	9,3	9,2	17,0	6,7	Birleşik Krallık	YZ	12,6	11,9	11,4	13,0	
	TZ	6,2	5,8	7,2	7,6	6,0		TZ	5,2	6,4	5,3	5,6	
Letonya	YZ	25,7	24,2	23,6	18,4	20,8	Türkiye	YZ	30,9	32,4	28,6	17,8	14,9
	TZ	9,7	9,3	7,9	8,2	6,9		TZ	16,9	16,7	16,7	13,2	12,4

Kaynak: EUROSTAT, 2022.

*2019 verisi kullanılmıştır.

Yoksulluk riski altındaki tam zamanlı çalışanların oranları incelendiğinde 2020 itibarıyla risk altında çalışanların en yüksek olduğu ülkelerin Türkiye, Romanya ve İspanya olduğu görülürken, en düşük olduğu ülkelerin Finlandiya, Belçika ve Çekya olduğu görülmektedir. Yarı zamanlı çalışanların yoksulluk riski incelendiğinde 2020 itibarıyla yoksulluk riski altında çalışan oranının en yüksek olduğu ülkelerin Romanya, Bulgaristan ve Portekiz olduğu; buna karşılık yoksulluk riski altında çalışanların oranının en düşük olduğu ülkelerin Hollanda, Belçika ve Çekya olduğu görülmektedir.

Sözleşme türü bağlamında çalışan yoksulluğu riski sürekli bir işte çalışanlar ve geçici bir işte çalışanlar olarak ele alınmıştır. Tablo 6’daki AB-28 ülke ortalaması incelendiğinde yoksulluk riski altında sürekli bir işte çalışanların oranının 2010’da %5,2’yken, 2019’da %5,9 olduğu, yoksulluk riski altında geçici bir işte çalışanların oranının ise 2010’da %13,3’ken artış gösterdiği ve 2019’da %16,2 olduğu görülmektedir. Türkiye’de sürekli bir işte çalışıyor olup yoksulluk riski altında olan çalışanların oranı 2010’da %6,9’ken, oran artarak 2020’de %8,3

olarak gerçekleşmiştir. Türkiye’de yoksulluk riski altında geçici bir işte çalışanların oranı 2010’da %25,2’yken, 2020’de %22,9’dur. Geçici bir işte çalışanların hem AB hem de Türkiye’de sürekli bir işi olan çalışanlara nazaran çalışan yoksulluğu riskinin çok daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 6
AB ve Türkiye’de Sözleşme Türüne Göre Çalışan Yoksulluğu (%)

Ülke	Ç.Ş.	2006	2008	2010	2015	2020	Ülke	Ç.Ş.	2006	2008	2010	2015	2020
AB28	S			5,2	5,7	5,9*	Litvanya	S	5,9	6,9	10,7	7,6	7,5
	G			13,3	15,6	16,2*		G	24,4	13,5	20,3	20,6	5,5
Belçika	S	1,9	2,9	2,4	2,6	2,5	Lüksemburg	S	9,0	8,9	8,9	9,5	10,4
	G	7,5	11,0	12,2	10,4	10,2		G	19,6	15,0	19,8	23,1	25,7
Bulgaristan	S	3,7	6,0	4,8	5,5	7,5	Macaristan	S	5,0	3,7	3,9	6,4	6,1
	G	10,0	18,9	27,2	24,7	28,5		G	11,3	14,1	13,7	32,0	16,4
Çekya	S	2,7	2,4	2,5	2,5	2,6	Malta	S	3,7	4,2	4,8	4,7	5,5
	G	7,2	6,4	4,8	7,9	8,8		G	5,9	5,3	5,3	3,6	10,0
Danimarka	S	2,7	3,3	4,8	3,6	2,7	Hollanda	S	2,4	3,1	2,7	3,3	4,1
	G				9,8	12,7		G	4,7	4,5	5,4	9,9	9,5
Almanya	S	4,1	5,8	5,7	7,5	8,4	Avusturya	S	5,8	6,9	6,2	6,8	5,5
	G	11,2	14,8	16,2	18,1	18,9		G	9,7	17,7	14,5	12,3	15,1
Estonya	S	5,7	5,8	5,3	7,1	7,3	Polonya	S	5,7	5,5	6,0	5,6	3,8
	G	13,7	4,7	8,4	25,7	16,7		G	13,3	12,9	11,8	10,8	7,3
İrlanda	S	3,8	3,2	1,5	3,0	4,7	Portekiz	S	5,5	6,9	5,1	6,5	6,1
	G	14,0	12,0	4,2	12,0	10,5		G	9,6	10,8	7,4	13,3	10,3
Yunanistan	S	4,1	5,1	5,1	4,7	3,9	Romanya	S		4,7	5,4	5,1	4,0
	G	18,1	16,0	13,4	15,8	11,3		G		21,8	8,7	12,1	8,3
İspanya	S	5,5	6,0	5,5	5,9	6,3	Slovenya	S	3,3	3,3	3,0	4,5	3,0
	G	10,9	21,2	15,2	23,3	18,4		G	8,1	8,8	7,5	12,5	4,8
Fransa	S	3,6	4,0	4,3	4,7	4,6	Slovakya	S	4,7	4,7	3,2	2,6	3,3
	G	10,0	14,2	11,7	13,2	16,4		G	9,3	10,7	8,7	7,6	8,4
Hırvatistan	S			5,3	4,2	3,6	Finlandiya	S	1,7	2,6	2,2	1,8	2,1
	G			7,3	8,3	7,5		G	9,0	9,9	6,1	5,3	4,0
İtalya	S	5,5	6,1	6,7	7,8	8,2*	İsveç	S	4,4	4,7	5,1	5,3	4,2
	G	17,9	15,5	19,4	19,1	22,5*		G	17,5	13,4	19,8	15,9	23,4
GKRY	S	5,7	5,0	5,0	6,6	6,0	Birleşik Krallık	S	4,4		5,4	5,1	
	G	21,8	16,9	22,4	27,3	18,4		G	6,3		6,5	7,3	
Letonya	S	8,9	9,1	7,6	7,3	6,1	Türkiye	S	7,1	7,5	6,9	8,8	8,3
	G	18,5	18,4	14,9	26,7	14,9		G	30,7	28,5	25,2	25,5	22,9

Kaynak: EUROSTAT, 2022.

*2019 verisi kullanılmıştır.

Sürekli bir işi olanlardan yoksulluk riski altında çalışanların oranları incelendiğinde, 2020 itibarıyla risk altında çalışanların oranlarının en yüksek olduğu ülkeler Lüksemburg, Almanya ve Türkiye’dir. Buna karşılık, sürekli bir işi olanlardan yoksulluk riski altında çalışanların en düşük olduğu ülkeler Finlandiya, Belçika ve Çekya’dır. Geçici bir işte çalışanların, çalışan yoksulluğu riski incelendiğinde, 2020 itibarıyla geçici bir işte çalışıp yoksulluk riski altında olanların oranının en yüksek olduğu ülkeler Bulgaristan, Lüksemburg ve İsveç’ken en düşük olduğu ülkeler Finlandiya, İrlanda ve Slovenya’dır.

İncelenen ülkelerin çalışan yoksulluğu bakımından heterojen bir görünüm sergilediği görülmektedir. Ancak bu oranlar göstermektedir ki, istihdamın yoksulluk riskini azaltması

beklense de yoksulluk riski tamamen ortadan kalkmamaktadır. Aksine çeşitli nedenlere bağlı olarak istihdam edilenlerin önemli bir kısmı yoksulluk riski altında çalışmaktadır. Verilerin yalnızca 18-64 yaş grubundaki çalışan bireylere ait olması ise esasında yoksulluk riskinin boyutuna ve çalışan yoksulluğundan muzdarip kişi sayısının büyüklüğüne işaret etmektedir.

4. Çalışan Yoksulluğunun Nedenleri

Çalışan yoksulluğunun nedenleri çeşitlidir. Örneğin, Crettaz ve Bonoli çalışan yoksul statüsünün temelde; ulusal ortalamaya göre düşük gelir, işçilerin emek piyasasındaki durumu ve çalışan kişiye bağımlı olan kişi sayısının yüksek olması şeklinde üç nedeni olduğunu ifade etmektedir (Crettaz & Bonoli, 2010). Andreß ve Lohmann çalışan yoksulluğunun nedenlerinin kişiden kişiye farklılık gösterdiğini belirtmektedir. Buna göre; bireysel ve hanehalkı ile ilişkili risk faktörleri çalışanların ve aile üyelerinin ihtiyaçları ve kaynakları ile ilişkilidir ve değişkenlik gösterebilmektedir (Andreß & Lohmann, 2008: 5).

Eurofound'un raporunda çalışan yoksulluğunun nedenleri; bireysel faktörler-hane faktörleri ve kurumsal faktörler olmak üzere iki gruba ayrılmıştır. Bireysel faktörler ile hane faktörleri; kişinin beceri seviyesi, cinsiyeti, yaşı, yaşadığı hanenin büyüklüğü ve çalışma yoğunluğu, çalışanların varlığı, çalışma ve sözleşme türü olarak sayılırken, kurumsal faktörler; ücret dağıtımı/koordinasyonu, asgari ücret mevzuatı, iş koruma mevzuatı, vergi yapısı ve teşvikler, çocuk bakımı gibi hizmetlere erişim ve eğitim olarak sayılmaktadır (Eurofound, 2017).

Çalışan yoksulluğunun nedenlerine dair bir diğer çalışmada mikro ve makro düzeydeki belirleyicilerin etkileri analiz edilmektedir. Çalışmada, makro düzeydeki nedenlerin de hesaba katılması gerekse de, çalışan yoksulluğu riskinin en büyük payını açıklayanın mikro düzeydeki belirleyiciler olduğunu göstermiştir (Spannagel, 2012). Bir diğer çalışmada ise makro göstergelerin ek olarak dahil edilmesinin çalışan yoksulluğu farklılıkların açıklanmasına önemli ölçüde katkıda bulunmadığı görülmüştür. Ancak mikro düzeydeki faktörlerin dağılımının makro düzeydeki faktörlerin bir sonucu olarak kabul edilmesi gerektiği de ifade edilmektedir (Lohmann, 2008). Bu bağlamda bu çalışma, çalışan yoksulluğunun yalnızca mikro düzeydeki nedenlerine odaklanacaktır. İlk neden olarak eğreti istihdamın ve düşük ücretle çalışmanın yaygınlaşması ele alınacaktır. Ardından hane yapısı ile bireysel nedenler olarak eğitim, cinsiyet, yaş, göç ve sağlık durumu ele alınacaktır.

4. 1. Eğreti İstihdamın ve Düşük Ücretlerin Yaygınlaşması

Küreselleşme süreci yeni rekabet koşullarını dayatmış ve rekabetin niteliğini değiştirmiştir. 1980’li yıllarda imalat endüstrisindeki kirli, monoton ve çevreyi kirleten, emek-yoğun endüstriyel işler, firmaların daha çok kâr elde etmek amacıyla, emeğin ucuz, bol ve örgütsüz olduğu yerlere taşınmıştır. Bu durumda işçiler, oradaki işçilerle rekabet etmeye başlamakta ancak daha düşük ücret alan işçilere karşı kaybetmektedir (Parlak, 2000). Rekabetin küreselleşmesi pek çok sektörde kuralsızlaştırmayı ve esnekleşmeyi getirmiş, bu durum da geçici işlerin sayısını arttırırken, çalışanları “düşük bir ücret almak” ile “hiçbir ücret almamak” arasında bir tercihe itmiştir (Gautié & Ponthieux, 2016: 495). Diğer bir ifadeyle mal piyasalarındaki risk, emek piyasalarına kaydırılmış, işverenlerin pazarlık gücü artarken, çalışanları her geçen gün azalmıştır.

Ekseriyetle büyük firmalara fason üretim yapan enformel sektörde istihdam yaratılmakta ve bu sektörde istihdam edilenlere yalnızca yoksulluk ücreti sağlanmaktadır. Bu durum gelişen ülkelerin yanı sıra gelişmiş ülkelerde de söz konusudur. Nitekim, Londra, New York gibi şehirlerde gelişen merdiven altı atölyelerde adeta üçüncü dünya ülkelerindeki şartlar yeniden oluşturulmaktadır (Harvey, 2010: 176). Güvenceden yoksun ve düşük ücretli işlerde çalışanlarsa yoksullaşmaktadır. Aynı zamanda enformel sektörde çalışanlar düşük emek maliyetleriyle formel sektörde çalışanların çalışma şartlarını da etkileyebilmekte, kayıtlı işletmeler ayakta kalabilmek için kayıt dışılığa yönelebilmekte ve böylece emek piyasalarında “dibe doğru yarış” yaşanmaktadır.

“İyi iş” yerine işsizlik ve eğreti işlerin arttığı günümüzde çalışan yoksullar ordusu da büyümektedir. Nitekim sosyal koruma sisteminin ve emek piyasası koşullarının çalışan yoksulluğun görülme sıklığı üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla yapılan analizde, emek piyasasında daha yüksek esnekliğin, çalışan yoksulluğu üzerinde olumsuz bir etkisi olabileceği görülmüştür (Dafermos & Papatheodorou, 2012). Petry, yaptığı çalışmasının sonucunda emek piyasasında esnekleşmenin çalışan yoksulluğunu arttırdığına ve ciddi olumsuz sonuçları olduğuna dikkat çekmektedir. Bununla birlikte hakim bakış açısının, herhangi bir işin, işsizlikten daha iyi olduğunu ancak mevcut krize çözüm üretirken güvencesiz istihdamın sosyal sonuçlarının da dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır (Petry, 2014). Bir diğer çalışmada geçici ve yarı zamanlı çalışanların çalışan yoksulluğu riski incelenmiştir. Çalışmanın sonucunda her iki grubun da değil bir aileyi geçindirmek, kendilerini dahi idame ettirmeye yetecek bir gelir elde edemediği tespit edilmiştir (Horemans, 2018).

Mevcut sağlıklı koşullar ve sosyal sorunlar giderek artarken, sosyal devlet anlayışının giderek zayıflaması yoksulluğun olumsuz etkilerinin daha çok hissedilmesine neden olmaktadır. Emek piyasalarının küresel sermayenin yararına şekillenmesi, refah devletinin yeniden yapılanması ve sosyal korumanın zayıflaması sonucunda tüm dünyada iş güvencesi zayıflamıştır. Bu durum gelişen ülkelerin yanı sıra gelişmiş ülkelerin çoğunda da sosyal güvenlik sisteminin koruyucu etkisini bertaraf etmektedir. Nihayetinde düşük ücretle çalışanlar, ilave bir gelirlerinin bulunmaması ve sosyal yardım da almamaları durumunda kendilerinin ve ailelerinin ihtiyaçlarını karşılamakta güçlük çekmektedir. Ailenin harcayacak yeterli bir gelire sahip olmaması ve belirli bir yaşam standardının altında kalması, çalışan yoksulluğunu ortaya çıkarmaktadır.

4. 2. Hane Yapısı ve Yoğunluğu

Çalışan yoksulluğu, kişinin yalnızca düşük ücretli olarak çalışmasından ibaret bir kavram değildir. Çalışan yoksulluğunu belirleyen temel faktör ailenin geliridir. Dolayısıyla ailenin yapısal özellikleri de çalışan yoksulluğunu etkileyen önemli belirleyicilerden biridir. Bu nedenle hanede kaç kişinin yaşadığı, bu kişilerden kaç kişinin çalıştığı ve ailenin diğer gelirleri göz önünde bulundurulmalıdır (Murat vd., 2012: 461).

Ailenin yapısı bakımından, aile büyüdükçe ailedeki çalışan sayısının ve ailenin gelirinin artması, aile küçüldükçe çalışan sayısının ve ailenin gelirinin azalması beklenmektedir. Ancak aile büyük olmasına rağmen çalışan sayısının az olması çalışan yoksulluğu riskini doğurmaktadır. Örneğin üç çocuklu bir ailede çocukların çalışma çağına erişmemiş olması ve annenin çocuklara bakmak için çalışmaması halinde ailenin erkeğin ücretinden başka geliri yoksa çalışan yoksul sınıfa girebileceği gibi, çocukları olmayan ve eşlerin her ikisinin de çalıştığı bir aile daha küçük olmasına rağmen bu sınıfa girmeyebilir.

Hanedeki çocukların varlığına göre çalışan yoksulluğu incelendiğinde, çocuklu hanelerin çalışan yoksul olma riskinin çocuksuz hanelere kıyasla daha yüksek olduğu görülmektedir (Halleröd vd., 2015). Çocuklu hanelerde yoksulluk oranlarının çocuksuz hanelere göre daha yüksek olmasına yol açan iki ana neden bulunmaktadır. Bu nedenlerden ilki bu hanelerde kaynaklara yönelik ek bir talep bulunması, diğer bir ifadeyle çocuk bakım maliyetidir. Bununla beraber çocuk sayısının artmasıyla haneye giren gelirin bölüşümü etkilenmekte ve bu durum çalışan yoksulluğu oranlarına da yansımaktadır. Diğer neden özellikle Avrupa'da, çift gelirin iyi bir yaşam düzeyi için gerekli görüldüğü ve çift gelirlili ailelerin giderek yaygınlaştığı bir ortamda çocuklu hanelerde eşlerden birinin emek piyasasından çekilmesi durumudur. Hanede

çocuk bakım sorumluluğu nedeniyle kadınların işgücüne katılım oranının azalması beraberinde hane halkının gelirinin azalmasını getirmekte ve çalışan yoksulluğu riskini arttırmaktadır (McKnight vd., 2016: 59-60).

Diğer yandan aile yapısının dönüşümüyle birlikte, boşanmaların ve tek ebeveynli ailelerin sayısı hızla artmaktadır. Aile yapısında meydana gelen bu dönüşümün yoksullaşmaya etki ettiği bilinen bir gerçektir. Nitekim çalışan yoksulluğu bakımından çok çocuklu hanelerin yanı sıra tek ebeveynli ailelerin riski diğerlerine kıyasla yüksektir (Halleröd vd., 2015). Özellikle kadınların çalışma hayatındaki dezavantajlı konumu dikkate alındığında, çocuğuyla beraber yaşayan yalnız annelerin çalışmaları dahi yoksullaşma riski altında olduğu söylenebilir.

4. 3. Bireysel Faktörler

Çalışan yoksulluğunun diğer belirleyicileri bireysel faktörlerdir. Bu nedenlerden biri çalışan kişinin verimliliğinin düşük olmasıdır. Kişinin verimliliğinin düşük olmasının önemli nedenlerinden biri kişinin “eğitim ve vasıf seviyesi” dir. Eğitim ve vasıf seviyesi gelir sağlamanın en önemli kaynağı olarak görülmektedir. Düşük bir eğitim seviyesine sahip çalışanların işin gerektirdiği bilgi ve becerileri kolaylıkla kazanamayacağı ya da teknolojik yeniliklere kısa sürede uyum sağlayamayacağı ileri sürülmektedir (Çalışkan, 2007: 291). Bunun sonucunda, eğitim-vasıf düzeyi ve yoksulluk arasında bir kısır döngü oluşmaktadır. Eğitim seviyesi azaldıkça yoksulluk artmakta, yoksulluk arttıkça eğitime erişim imkanları azalmaktadır. Eğitim ve nitelik seviyesi ne kadar düşükse, düşük ücret alma ve çalışan yoksul olma riski de o kadar yükselmektedir.

Çalışan yoksulluğunun belirleyicilerinden bir diğeri “cinsiyet” tir. Çalışan yoksulluğu bağlamında, erkeklerin kadınlara kıyasla daha dezavantajlı konumda oldukları görülmektedir. Aile kurumu, çalışan yoksulluğu riskine karşı kadınlara, erkeklere oranla daha iyi bir koruma sağlamaktadır. Emek piyasalarında hala erkeğin kazancı birincil görülmektedir. Bu nedenle emek piyasasındaki konumu görece daha zayıf ve ücreti daha düşük olan kadınlar, evli ve çalışıyor olması durumunda genellikle tam zamanlı çalışan biri ile yaşamakta bu da çalışan yoksul olma riskini düşürmektedir. Öte yandan tam zamanlı olarak çalışan bir erkek için her zaman aynı durum söz konusu olmamakta, aksine erkek düşük gelirli veya geliri olmayan bir eş ile beraber yaşadığı için çalışan yoksulluğu riski yükselmektedir (Björn vd., 2015: 475). Görüldüğü üzere çalışan yoksulluğunun belirleyicilerden biri olan cinsiyeti, hane durumuyla değerlendirmek gerekmektedir. Ayrıca, kadınların her ne kadar aile kurumu tarafından çalışan

yoksulluğuna karşı korunma olasılığının daha yüksek olduğu ifade edilse de bu ilişkinin tersine işlemesi de olasıdır.

Çalışan yoksulluğunun bir diğer belirleyicisi kişinin “yaşı” dır. Ailelerinden bağımsız, ekonomik olarak kendi kendine yeterli olmaya çalışan gençler çalışan yoksulluğu konusundaki bir diğer risk grubunu oluşturmaktadır. Nitekim AB’de gençler arasında çalışan yoksulların düzeyinin belirlenmesine yönelik yapılan bir çalışmanın sonucunda öğrencilerin yanı sıra çalışan gençler için yoksulluk sorununun mevcut olduğu görülmüştür (Katarzyna, 2020). Emek piyasasına erişememeleri ve kendi sosyal güvenlik haklarından yoksun olmaları, gençlerin ebeveynleriyle birlikte yaşama olasılığını yükseltmektedir. Ancak aileyle birlikte yaşamak genç yetişkinler için koruma sağlarken, daha büyük bir aileye gelir sağlamaları beklendiği için bu sefer de orta yaşlı ve yaşlı bireylerin çalışan yoksulluğu riskini yükseltmektedir (Lohmann & Andreß, 2008: 304-305).

Kişinin “göçmen” olması çalışan yoksulluğunun bir diğer belirleyicisidir. Göçmenler genellikle enformel ve güvencesiz işlerde çalışmaları nedeniyle daha düşük ücretler almaktadır. Yaşadığı yerin dilini bilmemesi, yerel adetler ve standartlara aşına olmaması göçmenlerin tecrübeli olsalar dahi göç ettikleri ülkelerde sahip oldukları vasıf ve eğitim seviyesinde bir çalışan olarak görülmesini zorlaştırmakta ve kişi iş bulsa da genellikle kayıtdışı olması nedeniyle çalışan yoksul olma riskiyle karşı karşıya kalmaktadır (Álvarez-Miranda, 2011: 258). Nitekim, Branyiczki’nin 22 AB ülkesini içeren analizinin sonuçları da çalışan göçmenlerin daha düşük hane geliri elde ettiğini ve çalışan yoksulluğu riskinin daha yüksek olduğunu göstermektedir (Branyiczki, 2015).

Çalışan yoksulluğunun diğer bir belirleyicisi “sağlık durumu”dur. Engelli bireylerin emek piyasasına girmesinin önünde pek çok engel bulunmaktadır ve işe girmeleri halinde ücret seviyeleri genellikle engelli olmayan çalışanlara kıyasla daha düşük seyretmektedir. Ayrıca engelli bireyin bakıma muhtaç olması durumunda, haneden bir kişinin bakım veren rolünü üstlenerek emek piyasası dışında kalması olasıdır. Bu nedenle engelli bireylerin çalışan yoksulluğu riski de yüksektir (Ak, 2020). Nitekim Richards ve Sang’ın Birleşik Krallık’ta engelli ve çalışan yoksul olan bireylerle yaptıkları çalışmanın bulguları, engellilik ile çalışan yoksulluğunun birbiriyle bağlantılı olarak tecrübe edildiğini göstermektedir. Engelli bireylerin kısmen işverenlerin sebep olduğu engeller nedeniyle, uzun vadeli istihdam deneyimlerinden bile çok az fayda elde ettikleri görülmüştür (Richards & Sang, 2019).

5. Çalışan Yoksulluğunun Etkileri

Çalışan yoksulluğu, kişinin uygun bir hayat standardına ulaşmasını ve yaşamasını sağlayacak birçok imkana ve hizmete erişimini etkilemektedir. Mevcut ekonomik şartlarda pek çok kişinin ücreti kendilerini ve ailelerini geçindirmeye yetmemektedir. Bu nedenle çalışan yoksullar yetersiz beslenme ve sağlık sorunları yaşama riskiyle karşı karşıya kalmaktadırlar (Murat vd., 2012: 472).

Yoksulluğun yıkıcı etkisi her yaş grubunda kendini göstermektedir. Çalışan yoksulluğunun çocuklar ve gençler üzerindeki etkileri üzerine yapılan bir çalışmada, çocukların yaşadıkları yoksunlukların farkında oldukları ve bu durumun çocuklar için gelecek kaygısına neden olduğu görülmektedir. Buna göre çocuklar çok küçük yaştan itibaren, uygun mali şartlar sağlayacak “iyi iş” bulamama konusunda endişeli hissetmektedir (SVP, 2021). Çalışan yoksulluğu döngüsünden kişinin yaşlılığında da çıkması mümkün görünmemektedir (Açıklan, 2003: 382-385). Bu nedenle çalışan yoksulluğunun zamanla yaşlı yoksulluğuna dönüştüğü ve bir norm haline geldiği söylenebilir.

Çalışan yoksulluğunun en ağır etkilerine ise kadınların maruz kaldığı görülmektedir. Ayrıca çalışan yoksulluğu riskinin yüksek olduğu hanelerden birini tek ebeveynli aileler oluşturmaktadır. Bu ailelerde aile reisi genellikle kadınlardır. Sözü edilen kadınlar, diğer bir ifadeyle anneler, mevcut stres yükleri nedeniyle çocuklarına karşı olumsuz tutumlar geliştirebilmektedirler. Olumsuz etkiler yalnızca bekar annelerin sağlığını etkilememekte, diğer annelere kıyasla yoksul annelerin daha otoriter ve çocuklarına karşı daha disiplinli olduğu da ifade edilmektedir (Chilman, 1991: 193). Dolayısıyla çalışan yoksulluğunun etkileri ebeveyn-çocuk ilişkilerinde de olumsuz etkisini göstermektedir.

Çalışan yoksulların eğitim almaları ve eğitim seviyelerini yükselterek daha iyi koşullarda çalışmaları da mevcut şartlarda mümkün görünmemektedir. Mevcut koşullar iyileştirilmediği sürece çalışan yoksulların uzun süre eğitim kurumlarında kalmaları mümkün görünmemektedir. Eğitim ve mesleki vasıflardan yoksun olan bireyler düşük ücretli ve güvencesiz işlerde istihdam olanağı bulmakta ve çalışma yaşamları boyunca bu tip işler arasında dolaşmaktadırlar. Yapılan bir çalışmada da çalışan yoksulluğundan çıkma imkanı incelenmiş ve bu gruba girenlerin büyük bir kısmının durumunun değişmediği görülmüştür (Airio, 2008).

Çalışan yoksulluğunun sağlık üzerinde de etkileri mevcuttur. Yoksulluğa bağlı sağlık sorunları, daha düşük bir beslenme ve barınma standardı, kötü çalışma koşulları, yüksek riskli

davranışlar ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan sorunlar nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bununla beraber çalışan yoksulluğunun ve geçim sağlayamama riskinin psikosomatik rahatsızlıklara neden olma ihtimali de doğmaktadır. Yaşanan sağlık sorunları kişinin emek piyasasındaki durumunu etkilemektedir. Ancak hangi sağlık sorunlarının bu statüye atfedileceği konusunda dikkatli olmak gerekmektedir (Broding vd., 2010).

Dahası, çalışan yoksulların önemli bir kısmının enformel işlerde çalıştıkları, enformel çalışılan işyerlerinde ise genellikle çalışma sürelerinin uzun olması, iş sağlığı ve güvenliği tedbirlerinin yeterince alınmamış olması nedeniyle bir kazaya maruz kalma riskinin daha yüksek olduğu ifade edilebilir. Devamlı uzun sürelerle çalışmak kişide dikkat dağınıklığı, uykusuzluk ve isteksizlik oluşturmakta ve bu durum iş kazaları ve meslek hastalıklarına neden olabilmektedir (Murat vd., 2012: 474). Amerika'da sağlık merkezlerine başvuran kişilerle yapılan bir çalışmada da çalışan yoksulların iş kazaları açısından riskli işlerde çalıştıkları görülmüştür (Topete vd., 2018).

Çalışan yoksulluğunun neden olabileceği bir diğer sorun suça eğilimi artırma riskidir. Emek harcadığı halde yoksulluktan kurtulamayan kişi özellikle barındığı bölgenin şartları ve yaşayacağı dışlanma sonucunda daha agresif bir psikolojiye bürünebilir ve içinde bulunduğu şartlar sonucunda suça yönelebilir (Murat vd., 2012: 474). Çalışan yoksullar tüketim kredilerine de yönelebilmektedir. Bankaların kredi kullandırma noktasında harcadıkları efor, kişilerin yaşadıkları eksiklikleri gidermek için kredi kullanmaları sürecine hız kazandırmaktadır (Çetin, 2013: 333). Çalışıyor olduğu için kredi kartı ve kredi kullandırılan kişinin durumu ödeme esnasında yaşayacağı zorlukla içinden çıkılmaz bir hale gelebilmektedir. Ancak tüm bu ilişkilere yönelik hala yeterli sayıda çalışma bulunmamaktadır.

6. Çalışan Yoksulluğuyla Mücadele Politikaları

Çalışan yoksulluğunu önlemek amacıyla doğrudan ve dolaylı olarak politikalar uygulanmaktadır. Asgari ücret, asgari gelir desteği, aile yardımları, işyeri yardımları, vergi ve sosyal güvenlik primlerinde indirim uygulanması, aktif emek piyasası politikaları (AEPP) ve emek piyasasının bölünmeyle mücadele geliri artırarak çalışan yoksulluğuna doğrudan etki eden politikalar. Dolaylı politikalar ise iş yaşam dengesi politikaları, ayrımcılığa yönelik politikalar, eğitimler ve hane halkının yaşam standartlarını desteklemek için alınan önlemlerden oluşmaktadır (Peña-Casas & Ghailani, 2021: 141). Çalışan yoksulluğuyla mücadelede sözü

geçen politikaların tümü uygulanabildiği gibi yalnızca bazıları da uygulanabilmektedir.³ Tablo 7’de AB ülkelerinin çalışan yoksulluğuyla mücadelede uyguladığı doğrudan politikalar görülmektedir.

Tablo 7
AB ülkelerinin çalışan yoksulluğuna yönelik politikaları (2019)

	Asgari ücret	Vergi ve sosyal güvenlik primleri	Çalışan yardımları	Aile yardımları	Asgari gelir desteği	Aktif emek piyasası politikaları	Emek piyasasının bölünmesiyle mücadele
Belçika	✓	✓	✓			✓	✓
Bulgaristan	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Çekya	✓	✓		✓	✓	✓	
Danimarka	✓	✓				✓	
Almanya	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Estonya	✓	✓			✓	✓	✓
İrlanda	✓	✓	✓	✓			✓
Yunanistan	✓	✓		✓	✓	✓	✓
İspanya	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Fransa	✓	✓	✓	✓	✓		✓
Hrvatistan	✓	✓			✓	✓	
İtalya	✓	✓		✓	✓	✓	✓
GKRY	✓	✓		✓	✓		
Letonya	✓	✓			✓		
Litvanya	✓	✓		✓	✓		
Lüksemburg	✓	✓		✓	✓	✓	
Macaristan	✓	✓			✓	✓	
Malta	✓		✓		✓	✓	
Hollanda	✓	✓			✓		
Avusturya	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Polonya	✓	✓		✓	✓	✓	✓
Portekiz	✓	✓			✓	✓	✓
Romanya	✓	✓		✓	✓		✓
Slovenya	✓	✓		✓	✓		✓
Slovakya	✓	✓	✓	✓	✓	✓	
Finlandiya	✓	✓	✓	✓			
İsveç	✓	✓	✓			✓	
Birleşik Krallık	✓	✓	✓			✓	✓

Kaynak: Peña-Casas & Ghailani, 2021: 147-148.

Çalışan yoksulluğuyla mücadeleyle ilişkilendirilen ilk politika asgari ücret olmaktadır. Hem Türkiye’de hem de neredeyse tüm AB ülkelerinde ulusal bir yasal asgari ücret mevcuttur.

³ Bu çalışmada yalnızca çalışan yoksulluğuyla mücadelede doğrudan etkileri olduğu varsayılan politikalar ele alınacaktır.

Asgari ücreti artırarak çalışan yoksulluğuyla mücadele etmek ise tek başına mümkün görünmemektedir. Zira AB ülkelerinde asgari ücretle çalışanların oranının farklılaşmasıyla birlikte, asgari ücretle çalışanlar genellikle genç, düşük eğitilmiş ve geçici sözleşmeyle çalışan işçilerdir. AB ülkeleri için yapılan simülasyon çalışmaları da asgari ücretin arttırılmasının yalnız yaşayan bireyler için olumlu bir etkisi olduğunu, ancak bir kişinin hanede birden fazla kişinin geçimini sağladığı durumlarda asgari ücretin arttırılmasının çalışan yoksulluğunu ortadan kaldırmak için yeterli olmayacağını göstermektedir. Ancak bu sonuç asgari ücretin arttırılmasına ve makul düzeylere getirilmesine yönelik bir karşı argüman olmayıp, yalnızca asgari ücretin yapabileceklerinin sınırları olduğuna işaret etmektedir (Marchal vd., 2018). Türkiye’de de asgari ücretin perakende fiyatlar üzerinden hesaplanması, hesaplanan asgari ücrete aile unsurunun dahil edilmemesi ve belirlenen tutarın brüt olması gibi nedenler göz önüne alındığında asgari ücretin çalışan yoksulluğuyla mücadelede yeterli bir önlem olmadığı görülmektedir (Erdoğan & Kutlu, 2014: 97).

Çalışan yoksulluğuyla mücadelede uygulanan bir diğer önlem asgari gelir desteğidir. Avrupa ülkelerinin neredeyse tamamında uygulanan asgari gelir desteği geliri belirli bir seviye altındaki kişilere temel gereksinimlerini sağlayarak yaşamlarını sürdürmeleri için sağlanan bir gelir desteğidir. Asgari gelir desteği finansmanı, uygulaması ve yardım seviyeleri açısından refah rejimlerine de bağlı olarak ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Destekler aynı aile tipi, çocuk sayısı ve bireylerin yaşlarına göre de değişiklik göstermektedir. Türkiye’de asgari gelir desteği henüz uygulanmamaktadır (Çetin, 2017: 74, 140).

Asgari gelir desteği, çalışan yoksulluğuyla mücadelede uygulanan diğer bir politika olan AEPP’nin ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirilmektedir. Zira bu gelirin elde edilmesi çoğunlukla aktif olarak iş aramaya bağlanmaktadır. AEPP ile iş arayanların becerilerini geliştirerek daha yüksek ücretli işlerde istihdamının sağlanması beklenmektedir (Peña-Casas & Ghailani, 2021: 143-144). Seikel ile Spannagel, Avrupa’daki emek piyasası politikalarının, çalışan yoksulluğuyla mücadeledeki etkinliğini 18 Avrupa ülkesi için değerlendirdikleri çalışmalarında, istihdam artışının yoksulluğun azalmasını sağlamadığını göstermektedir. Buna göre; yardımlara ulaşma koşulları, işsiz bireyleri ücret düzeyi ne olursa olsun teklif edilen işleri kabul etmeye zorluyor gibi görünmektedir. Dolayısıyla AEPP tek başına yetersiz kalmakta hem aktif hem de pasif emek piyasası politikalarının birlikte etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir (Seikel & Spannagel, 2018). Türkiye’de AEPP olarak İŞKUR işgücü eğitim programları, danışmanlık ve işe yerleştirme, dezavantajlı grupların istihdamı için program ve teşvikler, toplum yararına çalışma programları ve özel sektöre istihdam teşvikleri

uygulamaktadır. Ancak söz konusu programlar ile yaratılan istihdamın sınırlı, işlerin de çalışana emek piyasasında kaldıraç oluşturmayan, kısa süreli, düşük ücretli ve güvencesiz olması yönüyle çalışan yoksulluğuyla mücadelede sınırlı kalmaktadır (Erdoğan & Kutlu, 2014: 97).

Çalışan yoksulluğuyla mücadelede diğer bir politika ise vergi ve sosyal güvenlik primlerinde indirim yapılmasıdır. Zira vergilendirme düzeylerinin hanelerin yoksullaşmasına katkısı olduğu düşünülmektedir. Ele alınan 28 AB ülkesinden 24’ü farklı vergi dilimlerinde artan oranlı gelir vergisine sahiptir. Ancak bu önlemin de gerek düşük ücretli çalışanların zaten az vergi ödemesi gerekse sözü geçen önlemlerin hane düzeyine uygun hedeflenmemesi nedeniyle tek başına etkili olmayacağı ifade edilmektedir. Sosyal güvenlik primlerinin azaltılması ise katkı payları ile yardımlar arasındaki bağlantıyı ve primli sosyal sigortanın mantığını zayıflatacağı gerekçesiyle dar görüşlü bir politika olarak değerlendirilmektedir (Mcknight vd., 2016: 103-104). Türkiye’de 2008’den itibaren 192 sayılı Gelir Kanunu’nun 32. maddesinde düzenlenmiş olan asgari geçim indirimi (AGİ) uygulanmaktadır (Erdoğan & Kutlu, 2014: 97). Gelir attırıcı politikalar kapsamında hesaplanan ele alınabilecek AGİ ücretlilerin hesaplanan bir tutarın vergi matrahı kapsamı dışında bırakılmasıdır. Miktar, ücretlinin eşinin çalışma durumuna ve çocuk sayısına göre belirlenmektedir (Öcal & Kaya, 2019). Ancak çalışan yoksulluğuyla mücadelede etkisinin yüksek olmadığı söylenebilir.

Bir diğer politika olan çalışan yardımları, çalışmaya bağlı kalıcı vergi kredileri ve vergi indirimleri gibi faydalardan oluşmaktadır. Uygunluk kuralları, kredi seviyeleri, para çekme oranları ve ödeme yöntemleri konusunda ülkeler arasında farklılıklar bulunmaktadır. Yapılan simülasyonda çalışan yardımlarının Belçika’da çalışan yoksulluğunu azaltacağı görülse de bu politika da haneyi değil bireyi hedef alması yönünden eleştirilmektedir (Peña-Casas vd., 2019: 57). Aynı zamanda bu yardımların esas amacının çalışan yoksulluğunu azaltmak değil sosyal yardım ve işsizlik ödeneğine bağımlılık yerine düşük ücretli de olsa bir işe girmeyi sağlamak olduğu ifade edilmektedir (Marchal vd., 2018: 220). Bir diğer politika olan aile yardımları, çocuk yardımı ve çocuklu hanelere vergi avantajları şeklinde gerçekleştirilmektedir. Bu yardımlar tüm çocuklu ailelere verilebildiği gibi yalnızca düşük gelirli ya da tek ebeveynli ailelere de verilebilmektedir. Çalışan yoksulluğu üzerindeki etkisi ise bütçeye ve yardımların tasarımına bağlı olarak değişmektedir (Peña-Casas vd., 2019: 57-59).

Çalışan yoksulluğuyla mücadele için istihdamın korunması ve istikrar sağlanması da önemlidir ve emek piyasasının bölünmesine yönelik tedbirler de bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bu nedenle birçok AB ülkesi bu konuda çeşitli önlemler almakta,

çalışma hayatında esneklik sağlayan düzenlemeleri dengelemek için daraltma ve istisnalar da uygulanmaktadır. Türkiye’de de bu konuda önlemler alınmaktadır. Bu konudaki en güncel gelişmelerden biri olarak kamu hizmetindeki taşeron işçilere 2018 yılında kadroya geçme hakkı verilmesi öne çıkmaktadır. Bu uygulamaların da hem olumlu hem de olumsuz etkileri olduğu ifade edilmektedir (Peña-Casas vd., 2019: 67).

6. Genel Değerlendirme ve Sonuç

Hanede en az bir yetişkin çalışmasına rağmen hanenin hayatını idame ettirecek derecede bir gelir elde edememesi durumu çalışan yoksulluğu olarak tanımlanmaktadır. Çalışmada, çalışan yoksulluğunun AB ve Türkiye’deki durumunu görmek amacıyla yoksulluk riski altında çalışanlara dair veriler incelemiştir. Buna göre; Türkiye’de çalışan yoksulluğu riski altında çalışanların yıllar itibarıyla azalmasına karşın risk oranları halen AB ortalamasından yüksektir. AB ülkeleri ise heterojen bir görünüm sergilemektedir. Veriler üzerinden çalışan yoksullar tarif edilirse; cinsiyet olarak erkeklerin, eğitim seviyesi olarak; ilköğretim ve altında eğitim seviyesinde olanların, hane yapısı olarak; tek ebeveynli ailelerin, çalışma zamanı olarak; yarı zamanlı çalışanların, sözleşme tipi olarak; geçici bir işte çalışanların çalışan yoksulluğu riski daha yüksektir.

Bu çalışmada, çalışan yoksulluğunun yalnızca mikro düzeydeki nedenlerine odaklanılmıştır. Mikro düzeydeki nedenler olarak; düşük ücretle çalışma, hane yapısı ve kişinin yaşı, cinsiyeti, eğitim ve vasıf seviyesi, sağlık durumu ve göçmen olup olmaması gibi bireysel faktörler öne çıkmıştır. Çalışan yoksulluğunun etkileri ise son derece yıkıcı ve çeşitlidir. Buna göre; bireyin beslenme ve barınma koşulları etkilenmekte ve sağlık sorunları yaşanma riski artmaktadır. Her yaş grubunda etkileri görülen çalışan yoksulluğu, bireylerin uzun süreler eğitim almalarına ve vasıf kazanmalarına da engel olabildiği için içinden çıkılması güç bir kısır döngüye dönüşebilmektedir. Ayrıca muhtaç ve çaresiz durumdaki bireylerin suça yönelme riski de ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bu konuda etkin politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Çalışan yoksulluğuyla mücadelede hem AB ülkelerinde hem de Türkiye’de doğrudan ve dolaylı politikalar uygulanmaktadır. Bu çalışmada yalnızca doğrudan politikalar ele alınmış ve bu bağlamda asgari ücret, asgari gelir desteği, aile yardımları, işyeri yardımları, vergi ve sosyal güvenlik primlerinde indirim uygulanması, aktif emek piyasası politikaları ve emek piyasasının bölünmesine yönelik tedbirlerden söz edilmiştir. Ancak bu politikaların hiçbiri çalışan yoksulluğuyla mücadelede tek başına yeterli değildir. Tek bir etkin politikadan söz etmek

mümkün görünmemekte, tüm bu politikaların ülkenin ihtiyaçları göz önüne alınarak uygun şekilde bir arada uygulanması gerekmektedir.

Çalışan yoksulluğu, emek piyasasında tek sorunun işsizlik olmadığını ve tek başına istihdamı arttırmanın sorunu çözmeyeceğini göstermesi bakımından önemlidir. Elbette istihdam yoksulluğa karşı bir koruma sağlamaktadır. Ancak çalışan yoksulların varlığı, yaratılan işlerin niceliğinin yanı sıra niteliğinin de önemli olduğunu bir kez daha vurgulamaktadır. Çalışan yoksulluğunun önüne geçilebilmesi için ülkelerin istihdam için yapısal değişiklikler yapması gerekmektedir. Bunun için ülkelerin katma değeri yüksek ürünler üretilbileceği işler yaratması ve çalışanlara uygun bir hayat standardı sağlayacak çalışma şartları sağlaması gerekmektedir. Bunun yanı sıra bireylerin de bu döngünün kırılması için eğitim ve vasıf seviyelerinin yükseltilmesi gerekmektedir. Gençler, kadınlar, engelliler ve göçmenler gibi emek piyasasında daha dezavantajlı olan gruplara yönelik politikalar üretilmesi de elzemdir. Çalışanların da yoksullaştığı bu süreç, yoksullukla mücadelede yalnızca işsizliğe yönelik ve etkisini uzun vadede gösterecek politikaların uygulanmasını yetersiz kılmakta, bireylerin gıda, barınma gibi en temel ihtiyaçlarını karşılamak için yardıma muhtaç durumda olması kısa vadede de olumlu etki gösterecek politikalara ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Katkı Oranı Beyanı: Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Contribution Rate Statement: Corresponding author: %50 Other author: %50

Conflicts of Interest: There is no potential conflict of interest in this study.

KAYNAKÇA

- Açıkalm, N. (2003). Çalışan kent yoksulları: İstanbul ve Gaziantep örnekleri. İçinde A. E. Bilgili ve İ. Altan (Ed.), *Yoksulluk sempozyumu bildiri kitabı* (ss. 368–385). Deniz Feneri Derneği Yayınları.
- Airio, I. (2008). *Change of norm? In-work poverty in a comparative perspective*. Kela.
- Ak, Y. (2020). Nedenleri ve etkileriyle engelli ücret farklılıkları. İçinde O. Akgül (Ed.), *Ücret ve istihdam boyutuyla çalışma hayatında dezavantajlı gruplar*, (ss. 125-155). İdeal Kültür Yayıncılık.
- Álvarez-Miranda, B. (2011). In-work poverty among immigrants. İçinde N. Fraser, R. Gutierrez and R. Pena-Casa (Ed.), *Working poverty in Europe*, (ss. 250-277). Palgrave Macmillan.
- Andreß, H.-J. & Lohmann, H. (2008). Introduction: The working poor in Europe. In H.-J. Andreß and H. Lohmann (Ed.), *The Working poor in Europe: Employment, poverty and globalization*, (ss. 1-17). Edward Elgar Publishing.
- Björn, H., Ekbrand, H. & Bengtsson, M. (2015). In-work poverty and labour market trajectories: Poverty risks among the working population in 22 European countries. *Journal of European Social Policy*, 25 (5), 473-488.
- Branyiczki, R. (2015). In-work poverty among immigrants in the EU. *Szociologiai Szemle*, 25 (4), 86-106.
- Broding, H. C., Weber, A., Glatz, A. & Bünger, J. (2010). Working poor in Germany: Dimensions of the problem and repercussions for the health-care system. *Journal of public health policy*, 31 (3), 298-311.
- Çalışkan, Ş. (2007). Eğitim-işsizlik ve yoksulluk ilişkisi. *SÜ İİBF Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 7 (13), 285-308.
- Casas, R. P. & Latta, M. (2004). *Working poor in the European Union*. Office for Official Publications of the European Communities.
- Chilman, C. S. (1991). Working poor families: Trends, causes, effects, and suggested policies. *Family Relations*, 40 (2), 191-198.
- Çetin, B. I. (2013). *İktisadi sistemler bağlamında gelir dağılımı-kredi ekonomi ilişkisi ve Türkiye*. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Eğitim ve Araştırma Merkezi Yayınları.
- Çetin, B. I. (2017). *Sosyal politika ve vatandaşlık: Türkiye için asgari gelir desteği*. Filiz Kitabevi.
- Crettaz, E. & Bonoli, G. (2010). *Why are some workers poor? The mechanisms that produce working poverty in a comparative perspective*. Working papers on the reconciliation of work and welfare in Europe. (No: REC-WP 12/2010).
- Crettaz, E. & Bonoli, G. (2011). Worlds of working poverty: National variations in mechanisms. In N. Fraser, R. Gutierrez and R. Pena-Casa (Ed.), *Working poverty in Europe* (ss. 46-72). Palgrave Macmillan.
- Dafermos, Y. & Papatheodorou, C. (2012). Working poor, labour market and social protection in the EU: A comparative perspective. *International Journal of Management Concepts and Philosophy*, 6 (1/2), 71.
- Erdoğan, S. & Kutlu, D. (2014). Dünyada ve Türkiye’de çalışan yoksulluğu: İşgücü piyasası ve sosyal koruma politikaları bağlamında bir değerlendirmeye. *Çalışma ve Toplum*, 2 (41), 63-114.
- Eurofound. (2017). *In-work poverty in the EU*. Publications Office of the European Union.
- EUROSTAT. (2022). In-work poverty. 4 April 2022, [ilc_iw].
- Gautie, J. & Ponthieux, S. (2016). Employment and the working poor. İçinde D. Brady and L. M. Burton (Ed.), *The Oxford handbook of the social science of poverty*, (ss. 486–504). Oxford University Press.

Halleröd, B., Ekbrand, H. & Bengtsson, M. (2015). In-work poverty and labour market trajectories: Poverty risks among the working population in 22 European countries. *Journal of European Social Policy*, 25 (5), 473-488.

Harvey, D. (2010). *Postmodernliğin durumu*. (5. Basım). Metis Yayınları.

Herman, E. (2014). Working poverty in the European union and its main determinants: An Empirical Analysis. *Engineering Economics*, 25 (4), 427-436.

Horemans, J. (2018). Atypical employment and in-work poverty. In H. Lohmann and I. Marx (Ed.), *Handbook on in-work poverty*, (ss. 146-170). Edward Elgar Publishing.

Katarzyna, C. (2020). Analysis and assessment of the ‘working poor’ phenomenon among young people in the European Union. *Acta Universitatis Lodzianis Folia Oeconomica*, 3, 91-112.

Kesgin, B. (2011). Çalışma yaşamında değişen yoksulluk: Çalışan yoksullar. *İş Ahlakı*, 4 (7), 65-75.

Lohmann, H. (2008). The working poor in European welfare states: Empirical evidence from a multilevel perspective. In H.-J. Andreß and H. Lohmann (Ed.), *The Working Poor in Europe. Employment, Poverty and Globalization* (ss. 47-74). Edward Elgar Publishing.

Lohmann, H. & Andreß, H.-J. (2008). Explaining in-work poverty within and across countries. In H.-J. Andreß and H. Lohmann (Ed.), *The Working Poor in Europe: Employment, Poverty and Globalization*, (ss. 293-315). Edward Elgar Publishing.

Marchal, S., Marx, I. & Verbist, G. (2018). Income support policies for the working poor. In H. Lohmann and I. Marx (Ed.), *Handbook on in-work poverty* (ss. 213-277). Edward Elgar Publishing.

Mcknight, A., Stewart, K., Himmelweit, S. M. & Palillo, M. (2016). *Low pay and in-work poverty : Preventative measures and preventative approaches Evidence Review*. Publications Office of the European Union.

Murat, S., Şahin, L. & Güler, M. (2012). Nedenleri ve sonuçları bakımından çalışan yoksulluğu. İçinde Y. Özkan, F. Fidan, ve C. Durmuşkaya (Ed.), *Prof. Dr. Cihangir Akın’a Armağan “Sakarya Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü” Tarafından* (ss. 449-484). Sakarya Üniversitesi Yayınları.

Öcal, A. T. & Kaya, S. (2019). Türkiye’de çalışan yoksulluğunu önlemeye yönelik politikalar. İçinde S. Palaz ve K. Yıldız (Ed.), *10. Uluslararası Sivil Toplum Kuruluşları Kongresi Bildiriler Kitabı*, (ss. 577-594). Bandırma Onyediy Eylül Üniversitesi Yayınları.

Peña-Casas, R. & Ghailani, D. (2021). A European minimum wage framework: The solution to the ongoing increase in in-work poverty in Europe? In B. Vanhercke, S. Spasova and B. Fronteddu (Ed.), *Social policy in the European Union: State of play 2020* (ss. 133-153). ETUI.

Casas, R. P., & Latta, M. (2004). *Working poor in the European Union*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions.

Peña-Casas, R., Ghailani, D., Spasova, S. & Vanhercke, B. (2019). *In-work poverty in Europe: A study of national policies*. Brussels.

Petry, J. (2014). Assessing the effects of internal devaluation strategy in the wake of the Eurozone crisis: An analysis of labour market flexibilisation and the working poor in Europe. In *ECPR Standing Group on the European Union, 7th Pan-European Conference on the European Union* (ss. 5-7). Hague.

Richards, J. & Sang, K. (2019). The intersection of disability and in-work poverty in an advanced industrial nation: The lived experience of multiple disadvantage in a post-financial crisis UK. *Economic and Industrial Democracy*, 40 (3), 636-659.

Seikel, D. & Spannagel, D. (2018). Activation and in-work poverty. In H. Lohmann and I. Marx (Ed.), *Handbook on in-work poverty*, (ss. 245-260). Edward Elgar Publishing.

Spannagel, D. (2012). *In-work Poverty in Europe. Extent, Structure and Causal Mechanisms*. Brussels.

SVP. (2021). *Stealing futures - in-work poverty: And its impact on children and young people*. London.

Topete, L., Forst, L., Zanoni, J. & Friedman, L. (2018). Workers' compensation and the working poor: Occupational health experience among low wage workers in federally qualified health centers. *American Journal of Industrial Medicine*, 61 (3), 189-197.